

INSTITUT DRUŠTVENIH NAUKA

Centar za ekonomska istraživanja

**STANOVNIŠTVO
I
RAZVOJ**

BEOGRAD, 2012

Uređivački odbor:

Prof. dr **Veselin Vukotić**, predsednik uređivačkog odbora

Prof. dr **Slobodan Maksimović**

Dr **Vladimir Goati**

Dr **Danilo Šuković**

Dr **Veljko Radovanović**

Izdaje:

Centar za ekonomska istraživanja Instituta društvenih nauka

Za izdavača:

Dr **Danilo Šuković**

Izdavanje ove knjige finansijski su pomogli:

Ministastvo prosvete i nauke

„Telekom Srbija“, a.d.

Štampa:

Kuća štampe plus, Zemun

stampanje.com

Tiraž:

400

ISBN: 978-86-7093-140-4

CIP - Каталогизacija у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

314.114(082)
338.1(082)

STANOVNIŠTVO i razvoj / [uređivački odbor
Veselin Vukotić ... [et al.]. - Beograd :
Centar za ekonomska istraživanja Instituta
društvenih nauka, 2012 (Beograd : Kuća štampa
plus). - 372 str. : graf. prikazi, tabele ;
25 cm

Tiraž 400. - Str. 9: Predgovor / Danilo
Šuković. - Napomene i bibliografske reference
uz tekst. - Bibliografija uz svaki rad. -
Abstracts.

ISBN 978-86-7093-140-4

1. Вукотић, Веселин [члан уредничког одбора]
а) Демографски развој - Зборници б)
Привредни развој - Зборници
COBISS.SR-ID 190853900

© 2011. Institut društvenih nauka - Centar za ekonomska istraživanja

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige ne može biti reprodukovan, presnimavan ili prenošen bilo kojim sredstvom, elektronskim, mehaničkim, za kopiranje, za snimanje ili na bilo koji drugi način, bez prethodne saglasnosti izdavača.

REGIONALNE RAZLIKE NA TRŽIŠTU RADA U SRBIJI¹

APSTRAKT

Postojanje razlika u nezaposlenosti između pojedinih regiona iste privrede se smatra ključnim pokazateljem održavanja neravnoteže između ponude i tražnje na tržištu rada. Ukoliko tokom dužeg vremenskog perioda pojedini regioni beleže visoke stope nezaposlenosti, onda se može zaključiti kako na njemu ne postoje ili nisu dovoljno razvijeni mehanizmi za uspostavljanje ravnoteže. Neusaglašenost ponude i tražnje radne snage, visoka stopa nezaposlenosti mladih, veliki broj angažovanih u sivoj ekonomiji, nepovoljna kvalifikaciona i starosna struktura nezaposlenih, samo su neki od problema koji karakterišu tržište rada u Srbiji.

Adekvatna procena uslova na ovom tržištu, kao i njegova sposobnost da uspostavi ravnotežu na tržištu rada, od esecijalnog je značaja, budući da regionalna neusklađenost u pogledu broja i kvalifikacione strukture radnika i mogućnosti zaposlenja može izazvati dugotrajnu nezaposlenost. U radu se razmatraju i identifikuju razlike na tržištu rada u pet statističkih regiona. I pored toga, što se problemu relativno visoke nezaposlenosti u poslednjih nekoliko godina posvećuje veća pažnja, još uvek su mnoga pitanja, koja su vezana za ovu oblast, nedovoljno empirijski istražena.

Ključne reči: *zaposlenost, regioni, nezaposlenost, privatizacija, tržište rada*

REGIONAL DIFFERENCES IN LABOR MARKET IN SERBIA

ABSTRACT

The existence of differences in unemployment between the regions of the same economy is considered a key indicator of maintaining the imbalance between supply and demand in the labor market. If over a long period of time some regions recorded high rates of unemployment, then one can reasonable conclude that mechanisms used to restore the balance don't exist or are not well developed. Discrepancies between labor supply and demand, high rates of youth unemployment, the large number of person engaged in the informal sector, unfavorable qualification and age structure of the unemployed are just some of the problems that characterize the labor market in Serbia.

Adequate assessment of conditions in this market, as well as its ability to restore a balance in the labor market, are essential since the regional discrepancy in terms of the number and qualifications of workers and employment opportunities can cause long-term unemployment. This paper covers and identifies differences in the labor market in five statistical regions. Although the problem of relatively high unemployment is paid more and more attention in recent years, still many issues related to this area are empirically under-explored.

Key words: *employment, regions, unemployment, privatization, labor market*

UVOD

U protekle dve decenije zemlje u tranziciji su ostvarile značajne strukturne promene zahvaljujući procesu prelaska na tržišnu privredu i povećanoj integraciji u svetskoj privredi. Gotovo u svim zemljama, pa i u Srbiji, povećane su regionalne razlike u ekonomskoj razvijenosti. Nejednakosti na tržištu rada imaju tendenciju da se produbljuju i uporno opstaju u procesu ekonomske tranzicije, pri čemu glavni gradovi i neko-

---

¹ Rad je deo istraživanja na projektu „Društvene transformacije u procesu evropskih integracija – multidisciplinarni pristup“, koji je finansiran od strane Ministarstva prosvete i nauke

liko regiona sa povoljnom geografskom pozicijom ostvaruju snažan rast, dok ostali delovi zemlje tonu u duboku recesiju, postajući područja sa visokom nezaposlenošću i niskim platama. U tranziciji je povećanje stope nezaposlenosti neizbežno, s obzirom na to da dolazi do velikog prestrukturiranja privrede i brže se gube mesta u državnom sektoru nego što se stvaraju u privatnom. U odnosu na ostala tržišta faktora proizvodnje, tržište rada u Srbiji je veoma specifično, jako složeno i najmanje razvijeno. Iako ekonomska teorija pretpostavlja da tržišta ne mogu ostati dugoročno u neravnoteži zahvaljući plati kao mehanizmu uspostavljanja ravnoteže, regionalne razlike na tržištu rada Srbije se još više povećavaju nakon 2000. i ne postoji mogućnost njihovog eliminisanja.

Problem nezaposlenosti je neophodno posmatrati sa regionalnog aspekta iz najmanje nekoliko razloga. Prvo, veličina dispariteta u stopi nezaposlenosti između regiona unutar jedne zemlje je isto toliko bitna kao i različitost u stopama nezaposlenosti između samih zemalja. Drugo, mnoge makroekonomske studije su posvećene istraživanju razloga postojanja visokih stopa nezaposlenosti između zemalja, a ne toliko proučavanju razlika na regionalnim tržištima rada unutar jedne zemlje. Osim toga, veliki regionalni dispariteti u nezaposlenosti i visini plata, kao znak neefikasne alokacije rada kao osnovnog ekonomskog resursa, smanjuju nacionalni dohodak i dodatno podižu inflatorni pritisak. U želji da objasni postojanje regionalnih razlika u nezaposlenosti, Elhorst je proučavajući teorijsku i empirijsku literaturu izdvojio sledeće determinante koje su od ključnog značaja: stopa prirodnog priraštaja; stopa participacije radne snage; migracije; dnevni migranti; plate; rast zaposlenosti; bruto regionalni proizvod; potencijal tržišta; industrija i nivo obrazovanja stanovništva.

Osnovni cilj ovog rada je da ukaže na postojanje velikih regionalnih razlika na tržištu rada sa kojima se Srbija suočava već dugi niz godina i naznači faktore koji su doveli do nastajanja ovih značajnih regionalnih nejednakosti i moguće pravce društvenog delovanja da se ovakvo stanje promeni.

KARAKTERISIKE TRŽIŠTA RADA

Po Zakonu o regionalnom razvoju Republika Srbija se deli na pet velikih regiona: Beogradski, region Vojvodine, Šumadije i Zapadne Srbije, region Južne i Istočne Srbije i region Kosovo i Metohija. Posmatrajući vrednost njihovog BDP-a, regioni Vojvodine, Šumadije i Zapadne Srbije i Južne i Istočne Srbije svrstani su u nedovoljno razvijene. Problemi privrede decenijama su se kumulirali tako da su potpuno gurnuli u stranu regionalnu problematiku razvoja zemlje. Usled brojnih socijalno-političkih i ekonomskih dešavanja u Srbiji u prethodne dve decenije (rat, sankcije, hiperinflacija, izbeglice, osiromašenje populacije i slično), nesigurnih uslova poslovanja i dugog procesa tranzicije, kapaciteti industrijske proizvodnje su vidno smanjeni, što je imalo za posledicu povećanje broja nezaposlenih. Kako Srbija nije u mogućnosti da u potrebnoj meri mobilize raspoložive radne potencijale, problem nezaposlenosti se višestruko usložnjava, poprimajući dramatične dimenzije i oblike, posebno kada se analiza sa agregatnog nivoa spusti na nivo regiona (oblasti i opština).

Negativni efekti produblivanja društveno-privrednih razvojnih nejednakosti se ogledaju u ogromnim razlikama u uslovima života u različitim delovima Srbije. Upoređujući je sa ostalim zemljama u okruženju, možemo zaključiti da se Srbija suočava sa velikim regionalnim razlikama u životnom standardu, ekonomskoj aktivnosti, visini investicija, ceni nekretnina i svim drugim pokazateljima koji upućuju na ekonomsku razvijenost nekog područja. Regionalne disproporcije u stepenu razvijenosti podstiču migracije stanovništva iz nerazvijenih područja u ekonomske centre i imaju za posledicu praznjenje pojedinih delova teritorije. Ukoliko se ovaj trend nastavi, strahuje se da će se veliki deo stanovništva koncentrisati u svega nekoliko gradova (Beograd, Novi Sad i Niš). Ogromne razlike u nivou razvijenosti pojedinih područja se uočavaju na relacijama: grad Beograd – ostali gradovi i opštine, veći urbani centri – opštine u njihovom okruženju, gradovi – sela, razvijeni severni deo – nerazvijeni južni delovi Srbije.

Stanje u kojem se trenutno nalazi srpska privreda se duguje neuspejoj tranziciji i privatizaciji tokom poslednjih 10 godina. Budući da se tranzicioni modeli mogu označiti kao putevi bez znakova puni iskušenja i izazova, ne iznenađuje činjenica što se oko njihovog izbora utrošilo previše dragocenog vremena i pojavile brojne greške i propusti. Prestanak rada brojnih giganata izazvalo je nesnalazjenje u uslovima pojačane konkurencije, standardizacije i neizbežnih promena koje su doneli internet i globalizacija. Ubrazanom propadanju srpske privrede doprineli su vlasnici krupnog kapitala koji su uz podršku političkog i regulatornog sistema naše zemlje, pri tom neispunjavajući obaveze iz kupoprodajnog ugovora, preuzeli atraktivnu imovinu i zemljište. Njihov motiv za ovakav korak nije bila težnja za povećanje ekonomske efikasnosti preduzeća već obustavljanje procesa poslovanja i unovčavanje navedene imovine. Jedan od problema koji im se pojavio na putu bili su zaposleni kojima su isplaćivane otpremnine iz sredstava ostvarenih prodajom profitabilnih delova preduzeća. Vreme je pokazalo da privatizacija nije dovela do povećanja efikasnosti preduzeća i njihovom osposobljavanju za rad bez državne pomoći, da izvoze i otvaraju nova radna mesta. Umesto toga, pojavila se potreba za preispitivanjem procesa privatizacije ranije privatizovanih preduzeća. Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku, broj zaposlenih u preduzećima i ustanovama je rastao samo u 2001. godini za 0,2%, u 2004. za 0,5%, kao i u 2005. za 0,9%, dok je pad zabeležen u 2002., 2003. i 2006. u daleko većem procentu (od 1,7% do 2,1% godišnje).

KRETANJA NA TRŽIŠTU RADA U SRBIJI U 2010. I PRVOM KVARTALU 2011. GODINE

Privrednu aktivnost u 2010. godini karakteriše blagi oporavak od posledica svetske ekonomske krize, zahvaljujući blagom rastu industrijske proizvodnje i izvoza. Međutim, privreda je i dalje suočena sa inflatornim rizicima, visinom budžetskog deficita i visokim i rastućim učešćem spoljnog duga u BDP-u. Poseban problem postoji na tržištu rada usled nepovoljnih globalnih kretanja, nedovoljne investicione aktivnosti privrede i usporenog priliva stranih direktnih investicija. Stopa zaposlenosti u 2010. godini je najniža u Topličkoj (22,11%), Jablaničkoj (23,22%), Pčinjskoj (24,21%) i Mačvanskoj (25,49%), a najviša u Beogradskoj (51,98%), Južno-bačkoj (44,9%) i Severno-bačkoj oblasti (36,63%).

TABLE BR. 1 PREGLED ZAPOSLENOSTI PO OBLASTIMA I REGIONIMA U 2010. GODINI

Region Oblast	Broj zaposlenih	Broj nezaposlenih	Radno aktivno stanovništvo (15 -64)	Zaposlenost u odnosu na radno spos. stanovništvo %	Stope nezaposlenosti*	Neto zarade, godišnji prosek
Beogradski region	592651	93769	1140177	51,98	13,66	42489
Beogradska	592651	93769	1140177	51,98	13,66	42489
Region Vojvodine	466332	198276	1351573	34,5	29,83	33392
Zapadno-Bačka	38405	21705	132475	28,99	36,11	30291
Južno-Banatska	59110	33640	204804	28,86	36,27	35212
Južno-Bačka	190471	65156	424197	44,9	25,49	36327
Severno-Banatska	32289	14291	104087	31,02	30,68	30467
Severno-Bačka	48189	16778	131573	36,63	25,83	30998
Srednje-Banatska	38354	19629	131373	29,19	33,85	32358
Sremska	59514	27077	223064	26,68	31,27	29442
Region Šumadije i Zapadne Srbije	408549	237641	1370856	29,8	36,78	28636
Zlatiborska	59202	31882	198945	29,76	35,00	29165
Kolubarska	40353	12704	119271	33,83	23,94	29614
Mačvanska	53642	35165	210405	25,49	39,60	28884

Region Oblast	Broj zaposlenih	Broj nezaposlenih	Radno aktivno stanovništvo (15 -64)	Zaposlenost u odnosu na radno spos. stanovništvo %	Stope nezaposlenosti*	Neto zarade, godišnji prosek
Moravička	46747	20282	144474	32,36	30,26	28727
Pomoravska	47875	27846	139830	34,24	36,77	28367
Rasinska	44456	26781	160960	27,62	37,59	26918
Raška	57272	48985	198543	28,85	46,10	27240
Šumadijska	59002	33996	198428	29,73	36,56	30119
Region Južne i Istočne Srbije	307058	193204	1093158	28,09	38,62	29248
Borska	26888	12561	86853	30,96	31,84	32809
Braničevska	35708	8914	120192	29,71	19,98	33381
Zaječarska	22417	14053	78080	28,71	38,53	27507
Jablanička	34557	36253	148793	23,22	51,20	25969
Nišavska	77804	49882	249676	31,16	39,07	28513
Pirotska	20506	14134	61206	33,5	40,80	28311
Podunavska	39537	14533	137571	28,74	26,88	34082
Pčinjska	36538	28610	151521	24,11	43,92	26118
Toplička	13103	14264	59266	22,11	52,12	23689

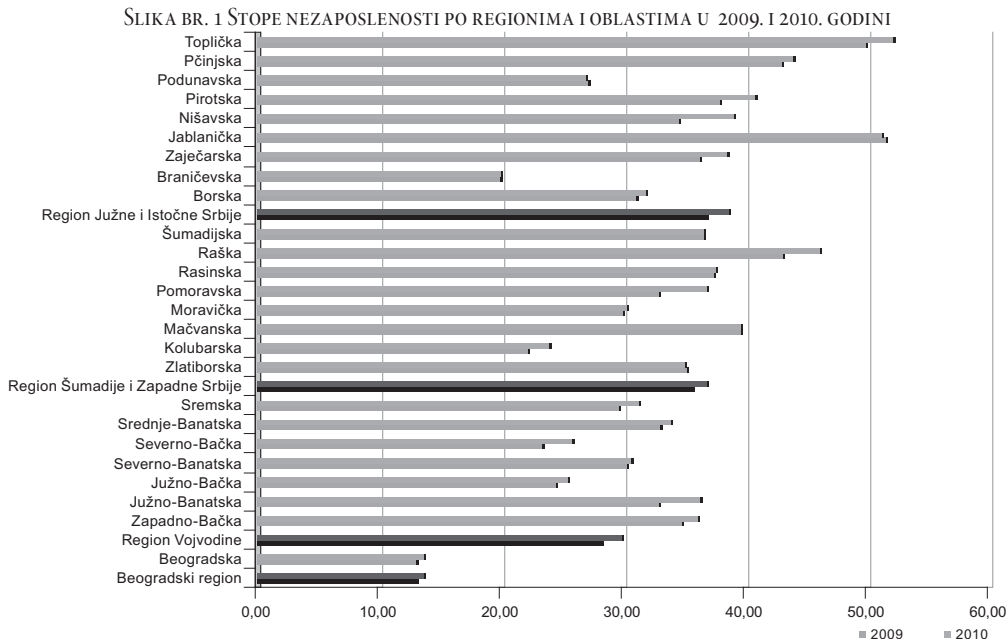
* Stopa nezaposlenosti je izračunata kao razlomak broja nezaposlenih i zbira broja zaposlenih i nezaposlenih sa 100.
Napomena: Nedostaju podaci za region Kosovo i Metohija

Izvor: Republički zavod za statistiku, Opštine u Srbiji u 2010. godini, 2010. godina i sopstveni proračun

Ovakvo kretanje zaposlenosti u Topličkoj oblasti se može objasniti činjenicom da je reč o području bez velikih gradskih centara, usled čega je otežano privlačenje stranih investicija, grupisanje domaćeg kapitala i zadržavanje visoko obrazovanih ljudi u njihovom zavičaju. Izraženo povećanje stope nezaposlenosti u Južnoj i Istočnoj Srbiji se duguje privrednim strukturama zasnovanim na velikim industrijskim sistemima, koje više nisu bile u mogućnosti da otvaraju nova radna mesta nego su, naprotiv, bile prisiljene na značajno smanjenje broja radnika. Njihovo propadanje izazvalo je ekonomski kolaps industrijskih gradova, koji su inače bili nosioci ukupnog razvoja širih područja, a koji su svoje poslovanje bazirali na tradicionalnim industrijskim granama (tekstilna industrija, elektroindustrija, metaloprerađa, mašingradnja, automobilska industrija, itd.). Ukoliko uporedimo podatke o stopi nezaposlenosti za dve uzastopne godine, možemo zaključiti da su u toku 2010. godine zabeležene veće vrednosti ovog pokazatelja u gotovo svim oblastima i regionima. Visoka stopa registrovane nezaposlenosti ukazuje na prisustvo strukturne nezaposlenosti i njen dugoročni karakter. Najveći pad u broju zaposlenih u 2010. godini u odnosu prethodnu zabeležen je u Nišavskoj, Pomoravskoj i Južno-banatskoj oblasti. Kada se uporede podaci po regionima, možemo konstatovati da je do najvećeg pada stope zaposlenosti došlo u Južnoj i Istočnoj Srbiji, a najmanje u Beogradskom regionu.

Analizom kvalifikacione strukture, evidentno je da se Beogradski region suočava sa velikim brojem nezaposlenih sa IV stepenom stručne spreme, dok u ostalim regionima nekvalifikovani radnici (I i II) imaju najveće učešće u ukupnoj nezaposlenosti. Ukoliko bi se njima pridodali i nezaposleni sa III i IV stepenom stručne spreme, onda vidimo da ove kategorije čine oko 89,29% ukupno nezaposlenih u regionu Vojvodine (90,63% u regionu Šumadije i Istočne Srbije i 89,86% u Južnoj i Istočnoj Srbiji). Ovakav podatak zabrinjava jer ukazuje na izazito nepovoljnu situaciju na tržištu rada budući da već dugo godina postoji višak nekvalifikovanih radnika za kojima je veoma mala tražnja. Veliki raskorak između ponude i tražnje radne snage je nastao usled postojanja nedovoljnih i zastarelih znanja armije nezaposlenih. Takva situacija se duguje činjenici da se znanja zaposlenih, a posebno nezaposlenih, odnose na prevaziđene tehnologije, što predstavlja

rezultat velikog tehnološkog zaostajanja Srbije. U Srbiji postoji neprilagođenost obrazovnog sistema, koja se ogleda u tome da se mladi ljudi obrazuju za zanimanja kojima je tržište rada prezasićeno, a gotovo da i nema zainteresovanih za ona koja tržište rada najviše treba.

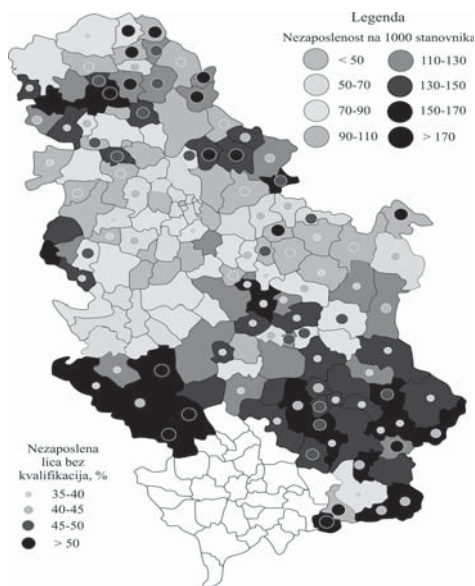
Izvor: sopstveni proračun

Prema broju nezaposlenih na 1000 stanovnika i procentualnog učešća nezaposlenih lica bez kvalifikacija, najteža situacija je u opštinama Tutin, Novi Pazar i Srbobran. Osim svoje geografske pozicije, nezadovoljavajuće putne mreže, velike udaljenosti od glavnog autoputa u Srbiji i usvojenih kulturnih vrednosti, specifičnost Novog Pazara se ogleda i u tome što veliki broj zaposlenih nije zvanično prijavljen. Na mapi je evidentno da područje koje zahvata Beogradski region, Mačvansku, Kolubarsku i Zapadno-Bačku oblast odlikuje relativno manji broj nezaposlenih i povoljnija kvalifikaciona struktura lica koja se nalaze na evidenciji Nacionalne službe za zapošljavanje. S obzirom na to da nedovoljna i neadekvatna kvalifikaciona struktura predstavlja ozbiljnu prepreku normalnom funkcinisanju tržišta rada, neophodno je ovom pitanju posvetiti posebnu pažnju kroz kreiranje obrazovnih i stručnih programa koji bi odgovorili trenutnim potrebama tržišta rada. Samo tako bi moglo doći do smanjivanja rastućeg jaza odnosno razlike između postojećih veština i kvalifikacija radne populacije i onih koji traže i zahtevaju poslodavci ili onih neophodnih za uspešno poslovanje. Visoki stepen učešća osoba bez kvalifikacija ukazuju na neophodnost intenzivnog sprovođenja mera formalnog i neformalnog obrazovanja, kao i strateških mera podrške zapošljavanju na lokalnom i nacionalnom nivou.

Posmatrano prema starosnim grupama, sve regione odlikuje veći broj nezaposlenih lica starosne dobi 25-29. Najveći je porast nezaposlenosti među osobama na početku ili u relativno ranoj fazi svoje karijere, koje se često još mogu osloniti na potporu roditelja. Međutim, i pored visoke stope nezaposlenosti mladih, potrebno je napomenuti da oni ipak brže dolaze do posla, dok mnogo veći problem imaju starija lica koja ne poseduju znanja koja su u funkciji novih tehnoloških zahteva. Država nastoji da posredstvom mera aktivne politike zapošljavanja (npr. programi pripravnika, volontera, „Prva šansa“, subvencije doprinosa za lica

mlada od 30 godina, subvencije doprinosa za pripravnike mlađe od 30 godina i dr.) ostvari pad nezaposlenosti u starosnim kategorijama od 20-24 i od 25-29 godina.

SLIKA BR. 2 NEZAPOSLENOST NA 1000 STANOVNIKA I NEZAPOSLENA LICA BEZ KVALIFIKACIJA U %

Nezaposlenost po opstinama u Srbiji u 2010. godini

Izvor: Republički zavod za statistiku, Opštine u Srbiji u 2010. godini, 2010. godina

TABELA BR. 2 STRUKTURA NEZAPOSLENIH PREMA ŠKOLSKOJ SPREMI PO REGIONIMA (U %)

Stepen stručne spreme	Beogradski region	Region Vojvodine	Region Šumadije i Zapadne Srbije	Region Južne i Istočne Srbije
I	14,49	31,66	29,8	31,16
II	2,96	5,69	5,37	4,21
III	20,75	25,45	29,11	26,72
IV	34,77	26,48	26,36	27,77
V	1,6	0,86	1,21	0,82
VI/1	7,24	3,41	3,53	4,35
VI/2	1,5	0,88	0,72	0,53
VII-1	16,28	5,47	3,87	4,38
VII-2	0,39	0,09	0,04	0,06
VIII	0,02	0,01	0	0
Ukupno	100	100	100	100

Izvor: Republički zavod za Statistiku

TABELA BR. 3 PROCENTUALNO UČEŠĆE NEZAPOSLENIH LICA PREMA STAROSTI NA KRAJU DECEMBRA 2010. GODINE PO REGIONIMA

	Beogradski region	Region Vojvodine	Region Šumadije i Zapadne Srbije	Region Južne i Istočne Srbije
Ukupno	100	100	100	100
15-19	2,4	3,61	3,1	3,02
20-24	8,17	10,89	11,13	11
25-29	14,65	12,93	13,05	12,97
30-34	12,85	11,88	12,69	12,52
35-39	11,29	11,83	12,22	12,42
40-44	10,8	11,68	11,68	12,08
45-49	11,63	12,08	11,79	11,98
50-54	12,72	11,99	11,76	11,39
55-59	12,08	9,86	9,69	9,43
60-65	3,41	3,25	2,88	3,17

Izvor: Republički zavod za Statistiku

Prema poslednjim dostupnim podacima Republičkog zavoda za statistiku za mart 2011. godine, struktura zaposlenih po delatnostima je vrlo različita. Osim Beogradskog regiona, svi ostali beleže veliko učešće zaposlenih u prerađivačkoj industriji i relativno mali broj radnika u uslužnim delatnostima. Specifična prednost Beograda se ogleda u tome što se u potpunosti oslanja na uslužne delatnosti, koje su manje pogođene krizom od sekundarnih, kao i opštom privrednom dinamikom.

TABELA BR. 4 PROCENTUALNO UČEŠĆE ZAPOSLENIH U PRAVNIM LICIMA PO SEKTORIMA, 2011. GODINA

	Beogradski region (%)	Region Vojvodine (%)	Šumadije i Zapadne Srbije (%)	Region Južne i Istočne Srbije (%)
Ukupno	100	100	100	100
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	1,05	5,93	1,99	1,60
Rudarstvo	1,69	0,63	1,97	2,41
Prerađivačka industrija	12,09	25,56	30,02	26,04
Snabdevanje električnom energijom	1,76	1,32	2,18	3,66
Građevinarstvo	6,58	5,13	4,77	4,22
Trgovina na veliko i trgovina na malo	18,13	13,08	10,56	10,10
Saobraćaj i skladištenje	7,61	5,77	5,93	5,58
Informisanje i komunikacije	4,61	2,32	1,46	1,41
Finansijske delatnosti i delatnost osiguranja	5,21	2,07	1,55	1,17
Stručne, naučne i tehničke delatnosti	6,59	3,24	1,99	2,25
Administrativne i pomoćne uslužne delatnosti	3,93	2,08	0,83	1,23
Državna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje	5,18	4,81	5,11	5,89
Obrazovanje	7,59	10,89	12,02	12,89
Zdravstvena i socijalna zaštita	10,22	11,48	12,99	14,49
Umetnost; zabava i rekreacija	2,13	1,65	1,17	1,32
Ostale uslužne delatnosti*	5,64	4,05	5,45	5,71

* U ostale uslužne delatnosti je uključeno snabdevanje vodom; upravljanje otpadnim vodama, kontrolisanje procesa uklanjanja otpada i slične aktivnosti, usluge smeštaja i ishrane, poslovanje nekretninama.

Izvor: Republički zavod za Statistiku

Velike razlike u stopama nezaposlenosti među pojedinim regionima Srbije mogu se objasniti i iz pomoć indikatora poslovne demografije. Veće mogućnosti za zasnivanje novih poslova imaju potencijalni preduzetnici u razvijenijim oblastima. Imajući u vidu šanse za preživljavanje i razvoj započelih poslovnih aktivnosti, grad Beograd i Južno-Bačka oblast se izdvajaju kao područja sa najvećim brojem novoosnovanih firmi u 2010. godini. Stoga i ne iznenađuje činjenica što ih odlikuje velika koncentracija stanovništva. Nasuprot tome, u ostalim delovima Srbije broj ugašenih preduzeća je premašio broj novoformiranih. Kao drastičan primer može poslužiti Pirotska oblast u kojoj je osnovano 367 preduzeća i radnji, dok je u istoj godini ugašeno 483 privredna subjekta.

Proces bržeg razvoja Beograda a stagnacije i osiromašjenja ostatka zemlje mora biti zaustavljen budući da je trend pretvaranja Srbije u državu glavnog grada daleko odmakao. Srbiji je neophodna reindustrijalizacija, odnosno stvaranje nekoliko desetina velikih preduzeća koja će biti generator privrednog rasta i izvoza i lider tehnološkog razvoja i zaposlenosti jer je ispod-petinsko učešće industrije u GDP na ovom nivou razvoja poražavajuće. S tim u vezi, neopravdana su očekivanja da bi mala i srednja preduzeća, od kojih su mnoga nastala u protekloj deceniji, mogla preuzeti ulogu lidera na tržištu, s obzirom na to da ona mogu da funkcionišu samo kao prateće delatnosti velikim preduzećima. Ova preduzeća predstavljaju kapilare, krvne sudove koji povezuju čitav organizam predstavljajući motor ekonomskog razvoja svake zemlje. Međutim, njihov opstanak presudno zavisi od postojanja velikih preduzeća koja bi dodatno podsticala rast i razvoj i jačanje njihove konkurentnosti.

ZAKLJUČAK

Dugotrajni proces tranzicije praćen brojnim spornim i poništenim privatizacijama imao je za posledicu deindustrijalizaciju zemlje, značajan pad privrednog rasta i produbljavanje regionalnih nejednakosti. Regio-

nalne neravnomernosti ne samo u ekonomskom već i u demografskom i socijalnom smislu vode ka mnogim socijalnim i političkim rizicima. Poseban problem predstavljaju značajne razlike na tržištu rada koje imaju tendenciju stalnog produbljenja i upornog opstajanja u uslovima usporene tranzicije.

S obzirom na to da tržište rada odlikuje neusaglašenost ponude i tražnje radne snage, visoka stopa nezaposlenosti, naročito kada su u pitanju mladi, kao i nepovoljna kvalifikaciona i starosna struktura nezaposlenih, trebalo bi pronaći odgovarajuće mehanizme i instrumente koji će pridoneti njegovom boljem funkcionisanju. Značajni rezultati u borbi protiv visoke stope nezaposlenosti u Srbiji mogu biti ostvareni ukoliko bi bio primenjen diferencirani pristup u rešavanju ovog problema na regionalnim tržištima rada. On bi se odlikovao usvajanjem specifičnih mera aktivne politike zapošljavanja koje bi mogle imati adekvatno dejstvo samo u kombinaciji sa sprovođenjem obrazovnih i stručnih programa koji bi odgovorili potrebama tržišta rada. U Srbiji postoji neprilagodjenost obrazovnog sistema, koja se ogleda u tome da se mladi ljudi obrazuju za zanimanja kojima je tržište rada prezasićeno, a gotovo da i nema zainteresovanih za ona koja tržište rada najviše treba. Stoga, poseban akcenat bi trebalo biti stavljen na usvajanje strategije obrazovanja koja će biti u skladu sa društveno ekonomskim razvojem zemlje. U cilju jačanja performansi tržišta rada, neophodno je poboljšati ponudu radne snage u vidu obogaćivanja znanja kako nezaposlenih tako i nezaposlenih uz pomoć značajnih investicija u ljudski kapital.

Srbiji je, kao što smo ranije napomenuli, neophodna reindustrijalizacija, odnosno poslovanje nekoliko desetina velikih preduzeća koja će biti generator privrednog rasta i izvoza i lider tehnološkog razvoja i zaposlenosti. Privlačenje stranih investitora putem stvaranja povoljnog poslovnog ambijenta, koji bi se odlikovao stimulativnim zakonskim regulativama na uspostavljanju i objašnjavanju prava vlasništva, niskim troškovima rešavanja sporova, transparentnim ekonomskim transakcijama i poštovanjem ugovornih obaveza, doprinelo bi značajnom povećanju zaposlenosti. Imajući u vidu da se tržište rada suočava sa brojnim izazovima, posebnu pažnju treba pokloniti uticaju slobodne trgovine, transferu novih tehnologija i slobodnom kretanju ljudi, kapitala i robe.

LITERATURA

1. Arandarenko, M., Nojković A. 2007. *Pregled tržišta rada u Srbiji*, Center for Democracy and Reconciliation in Southeast Europe/Novosadski humanitarni centar, Novi Sad.
2. Botrić V. 2007. Regional Labour Market Differences in Croatia: Evidence from the 2000-2005, *Labour Force Survey Data*.
3. Đukić, P. 2009. Ekonomska politika u kriznim uslovima: Nastavak reformi ili mere u iznudici, *Ekonomska politika Srbije u 2009. godini i izazovima svetske ekonomske krize*, Beograd: Naučno društvo ekonomista sa Akademijom ekonomskih nauka i Ekonomski fakultet u Beogradu, str. 293-307.
4. Elhorost, P. 2003. The Mystery of Regional Unemployment Differentials: Theoretical and Empirical Explanations, *Journal of Economic Surveys*, Vol. 17, No. 5, pp. 709-748.
5. Maksimović, M. 2009. Nezaposlenost i globalna kriza, *Zbornik radova „Krizna i globalizacija“*, Institut društvenih nauka, Beograd.
6. Maksimović, S. 2009. Subjektivni faktor i razvoj, *Zbornik radova „Krizna i razvoj“*, Institut društvenih nauka, Beograd.
7. Radovanović, V. 2007. *Politika i metodi regionalnog razvoja*, Beograd: Institut društvenih nauka.
8. Radovanović V., Maksimović M. 2010. Tržišta rada i (ne)zaposlenost u Evropskoj uniji i Srbiji - regionalni aspekt, *Zbornik radova*, Geografski institut „Jovan Cvijić“ SANU.
9. Šuković, D. 2009. Stanovništvo Srbije u fokusu tržišta rada, *Stanovništvo*, vol. 2, str. 85-99.
10. Šuković, D. 2007. Nezaposlenost i tržišta rada Srbije, *Ekonomski vidici*, vol.12, br.1, str. 55-68
11. Šuković, D. 2006. *Tržište rada i ekonomske nejednakosti*, Beograd: Institut društvenih nauka.
12. *** 2011. Opštine i regioni u Republici Srbiji, 2011., Beograd: Republički zavod za statistiku.
13. *** 2006. *Mapa tržišta rada Srbije: Ocena regionalnih razlika i potencijala*, Beograd: Centar za visoke ekonomske studije.
14. <http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/> - Republički zavod za statistiku Republike Srbije.